

بسمه تعالی

گزارش پنل تخصصی "همکاری بین المللی، درس آموخته ها و بهترین اقدامات برای مدیریت پایدار جنگل های زاگرس"

۲۰ خرداد ۱۴۰۴ - مرکز مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه

۱. "پنل تخصصی همکاری بین المللی، درس آموخته ها و بهترین اقدامات برای مدیریت پایدار جنگل های زاگرس" با حضور مسئولین و نمایندگان سازمانهای داخلی از جمله وزارت امور خارجه، وزارت جهاد سازندگی، سازمان برنامه و بودجه، سازمان محیط زیست، سازمانهای مردم نهاد، دانشگاهیان و همچنین نمایندگان سفارتخانه ها و دفاتر آژانس های تخصصی سازمان ملل متحد در تهران و کارشناسان بین المللی به صورت مجازی و حضوری در تاریخ ۲۰ خرداد ۱۴۰۴ در مرکز مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه برگزار شد (فهرست شرکت کنندگان به پیوست می باشد)؛
۲. در بخش افتتاحیه پنل، معاونین وزارت امور خارجه، وزارت جهاد کشاورزی (رئیس سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری)، سازمان برنامه و بودجه کشور و همچنین نماینده مقیم سازمان ملل متحد در جمهوری اسلامی ایران سخنرانی نمودند. سخنرانان افتتاحیه بر موضوعات مهمی همچون حفاظت از تنوع زیستی، کاهش آتش سوزی ها، تقویت جوامع محلی، مدیریت منابع آب، ترویج آموزش و پژوهش، طرح های تحقیقاتی مشترک، پروژه های پایلوت احیای جنگل، سرمایه گذاری های سبز بین المللی، حمایت از فعالان محیط زیست، توجه به برنامه ریزی سیستماتیک، لزوم توجه به مشارکت جامعه محلی و تامین منابع مالی کافی برای احیای جنگل های زاگرس تأکید کردند (متون سخنرانی های افتتاحیه به پیوست می باشد)؛
۳. پنل در ۴ جلسه ذیل عناوین زیر و با حضور نمایندگان آژانسهای تخصصی سازمان ملل متحد، کارشناسان بین المللی و همچنین کارشناسانی از برخی کشورها به بررسی تخصصی موضوعات پرداختند (برنامه نشست به پیوست می باشد):
  - a. ادغام رویکرد مبتنی بر جامعه محلی در طراحی و اجرای مسیرها، برنامه ها و راههای عملی
  - b. پیامدهای حقوقی، اجتماعی و اقتصادی و تجربیات موفق داخلی و بین المللی و بهترین شیوه ها در مدیریت پایدار جنگلها
  - c. همکاریهای بین المللی و حمایت فنی و مالی
  - d. نقش سازمان ملل متحد در حمایت از مدیریت پایدار جنگلها به ویژه جنگلهای زاگرس

نکات زیر در این پنل مورد تأکید قرار گرفتند:

- جمهوری اسلامی ایران یک عضو فعال جامعه جهانی در مباحث زیست محیطی بوده و به طور فعال و مؤثر در مذاکرات زیست محیطی بین المللی شرکت کرده و متعهد به بسیاری از موافقتنامه های زیست محیطی چند جانبه می باشد؛
- گرمایش زمین و تغییرات اقلیمی یکی از نگرانی های مشترک جامعه بین المللی است و همه کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران متأثر از آثار این پدیده، از جمله خشکسالی، بیابان زایی، افزایش طوفانهای گرد و غبار و دیگر بلایای طبیعی هستند؛
- جنگلهای زاگرس در امتداد جنگلهای اروپا است و حفاظت از آنها مسئولیت بین المللی همه کشورهاست و برگزاری این جلسه برای جلب مشارکت بین المللی بود؛
- محیط زیست، میراث مشترک بشریت است و حفاظت از آن مسئولیت مشترک اما متفاوت همه کشورها می باشد و مسئولیت کشورهای توسعه یافته که اقدامات آنها در دستیابی به توسعه موجب آسیب محیط زیست شده است بیش از دیگر کشورهاست؛
- تجارب موفق جهانی تأیید می کند که همکاریهای بین المللی و منطقه ای بهترین راه برای حفاظت از محیط زیست و نجات اکوسیستم های در معرض خطر هستند؛
- جمهوری اسلامی ایران سند ملی اکوسیستم زاگرس را به منظور مقابله با مشکلات موجود در جنگلهای زاگرس تهیه نموده است؛
- حمایت و پشتیبانی دولت، همراهی مجلس شورای اسلامی و همکاری قوه قضائیه، نوید رشد و شکوفایی رویشگاه زاگرس در فردایی نه چندان دور را می دهد؛
- ابتکارات متعددی برای حفاظت از جنگلها از سوی سازمانهای بین المللی نظیر سازمان ملل متحد، سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد، برنامه توسعه ملل متحد، یونپ، یونسکو و همچنین توسط کشورها در دست اجرا می باشد؛
- جمهوری اسلامی ایران جهت ظرفیت سازی، انتقال فناوری و علوم پیشرفته روز و همچنین تأمین منابع مالی، از همکاری با سازمانهای منطقه ای و بین المللی و همچنین کشورها استقبال می کند؛
- تجربه جهانی ثابت نموده است که حمایت جوامع محلی و سازمانهای مردم نهاد در حفاظت از جنگلها نقش مهمی را ایفا می کنند.

و بر این اساس، توصیه های زیر ارائه گردیدند:

- دستیابی به یک راهکار جامع برای پاسخ به چالشهای پیش روی جنگلهای زاگرس از ابعاد فنی، علمی و فناوری، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی؛
- حفاظت، تقویت و بهره برداری از شبکه ایجاد شده در این پندل با حضور مسئولین و کارشناسان داخلی و بین المللی، به منظور حفاظت از جنگلهای زاگرس؛

- تدوین اسناد پروژه هایی به منظور استفاده از ابتکارات بین المللی و همچنین ملی کشورها، با همکاری نهادهای داخلی، خارجی و بین المللی مربوطه و با مساعدت وزارت امور خارجه؛
- همکاری با سازمانهای منطقه ای و بین المللی و همچنین کشورها جهت ظرفیت سازی، انتقال فناوری و علوم پیشرفته روز و همچنین تأمین منابع مالی؛
- پیگیری اجرای کامل پروژه هایی که با نهادهای بین المللی در راستای حفاظت محیط زیست در کشور تدوین نموده ایم؛
- اولویت تدوین و اجرای یک برنامه کوتاه مدت ۶ ماهه برای حفاظت از جنگلهای زاگرس و سپس برنامه های میان و بلند مدت.
- تدوین پروژه هایی منطقه ای با مشارکت برنامه توسعه سازمان ملل متحد، یونیسف، یونسکو و فائو در این خصوص و با استفاده از منابع مالی صندوقهای مالی جهانی نظیر جف و GCF؛
- بررسی پیشنهاد ایجاد یک صندوق مشترک برای حفاظت از جنگلهای زاگرس؛
- بهره برداری از تجربیات دیگر کشورها مخصوصاً کشورهای همسایه، منطقه و صاحب تجربه؛
- با عنایت به تجربه جهانی، حمایت از جوامع محلی و سازمانهای مردم نهاد به منظور حفاظت از جنگلها.

محورهای اصلی سخنرانی های افتتاحیه

۱- سخنرانی جناب آقای دکتر کاظم غریب آبادی، معاون محترم امور حقوقی و بین المللی وزارت امور خارجه

مدیریت پایدار جنگل‌ها بایستی به نوعی طراحی شود که منافع نسل های بعدی را نیز تأمین نماید. بر این اساس برنامه و راهبردهای پیشنهادی باید بر مبنای حفاظت از تنوع زیستی، مقابله و کاهش آتش‌سوزی‌ها، تقویت جوامع محلی، مدیریت منابع آب، و ترویج آموزش و پژوهش استوار باشد. ایران برای حفاظت از زاگرس، خواستار همکاری بین‌المللی در انتقال فناوری، تأمین منابع مالی، آموزش، اکوتوریسم پایدار، و تحقیقات مشترک است. همکاری با برنامه سازمان ملل متحد برای مقابله با تخریب جنگل‌ها (UN-REDD)، فائو، یونپ، برنامه توسعه ملل متحد و یونسکو و بهره‌گیری از تجربیات موفق جهانی و داخلی (مانند جنگل‌های حرا و هیرکانی) پیشنهاد شد.

۲- سخنرانی جناب آقای دکتر تیموری، معاون محترم وزیر جهاد کشاورزی و رئیس سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری

ایران برای مدیریت بهتر زاگرس به همکاری بین‌المللی در انتقال فناوری، تأمین مالی سبز، دیپلماسی محیط‌زیستی منطقه‌ای، و تحقیقات مشترک نیاز دارد. اقدامات ایران شامل ممنوعیت بهره‌برداری از چوب جنگل، طرح صیانت از جنگل‌ها، کاشت یک میلیارد درخت، و مدیریت پایدار زاگرس و جنگلهای هیرکانی با مشارکت جوامع محلی است. از همه کشورها و سازمان‌های بین‌المللی دعوت می‌شود برای احیای زاگرس همکاری کنند.

۳- سخنرانی جناب آقای دکتر امانی معاون محترم سازمان برنامه و بودجه

مدیریت پایدار زاگرس یک ضرورت زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. عدم حفاظت از این جنگل‌ها به مهاجرت روستایی، فقر، کاهش امنیت غذایی و تنش‌های اجتماعی منجر می‌شود که اثرات آن فراتر از مرزهای ایران است. سازمان برنامه و بودجه کشور بر تخصیص منابع و ایجاد ساختار مالی پایدار برای حفاظت و احیای زاگرس تأکید دارد و از طرح‌های تحقیقاتی مشترک، پروژه‌های پایلوت احیای جنگل، توانمندسازی جوامع محلی و سرمایه‌گذاری‌های سبز بین‌المللی حمایت می‌کند.

همکاری بین‌المللی، دیپلماسی محیط‌زیستی، و استفاده از سازوکارهای مالی مانند صندوق‌های منطقه‌ای و اعتبارهای کربن برای حفاظت از زاگرس ضروری است. جنگل‌های زاگرس میراثی بین‌نسلی و جهانی‌اند و حفاظت از آن‌ها برای امنیت زیستی و پایداری منطقه‌ای حیاتی است. این نشست می‌تواند آغازگر پیمانی منطقه‌ای و بین‌المللی برای احیای زاگرس باشد.

۴) سخنرانی هماهنگ‌کننده مقیم سازمان ملل در ایران

جنگل‌های زاگرس نه تنها به دلیل زیبایی، بلکه به خاطر نقش حیاتی در اکوسیستم، تاریخ و توسعه آینده ایران باید حفظ شوند. لذا ضروری است حمایت از فعالان محیط زیست، توجه به برنامه ریزی سیستماتیک، توجه به مشارکت جامعه محلی و تامین منابع مالی کافی برای احیای جنگل‌های زاگرس در دستور کار همه از جمله سازمان ملل متحد قرار گیرد.

میزگرد اول: ادغام رویکرد مبتنی بر جامعه محلی در طراحی و اجرای مسیرها، برنامه‌ها و راههای عملی

این بخش توسط آقای نقی شعبانیان، مشاور رئیس سازمان منابع طبیعی و آبخیزداری کشور تسهیل شد. آقایان اسوالدو نماینده دفتر توسعه ملل متحد در بانکوک، آقای مقدسی مدیر کل اسبق سازمان محیط زیست، آقای حمید نوری، رئیس مرکز بین‌المللی مدیریت جامع حوزه آبخیز (سازمان منابع طبیعی) و سرکار خانم سلیمی، نماینده سمن توسعه پایدار و محیط زیست بودند. اهم مطالب عنوان شده توسط ایشان به شرح زیر می‌باشد.

➤ آقای اسوالدو نماینده دفتر توسعه ملل متحد در بانکوک:

جوامع بومی و محلی حدود یک‌سوم جنگل‌های جهان را در اختیار دارند و دانش سنتی آن‌ها در حفاظت از جنگل‌ها مؤثر بوده و باید از دانش آنها برای مدیریت پایدار جنگل‌ها استفاده کرد. بر اساس آمارهای موجود، میزان جنگل زدایی در جنگل‌های تحت مدیریت بومیان تا ۵۰ درصد کمتر از سایر مناطق و تنوع زیستی در این جنگل‌ها بیشتر از جنگل‌های حفاظت شده رسمی می‌باشد. علاوه بر این آمارها نشان می‌دهد که با مدیریت جنگلها توسط جوامع محلی می‌توان سالانه ۴۲.۸ میلیون تن انتشار دی‌اکسید کربن را در کشورها کاهش داد. دفتر توسعه ملل متحد با هدف تقویت مدیریت پایدار جنگل‌ها، کمک‌هایی را به جوامع محلی اعطا می‌کند. کمک‌های مالی این دفتر از سال ۲۰۲۳ آغاز شده و مهمترین آن حمایت از جوامع محلی در برابر تغییرات اقلیمی می‌باشد. فعالیت‌های مورد حمایت شامل احیای جنگل‌ها، توسعه کسب‌وکارهای کوچک، معیشت‌های

جایگزین، ثبت مالکیت زمین، و مدیریت جنگل‌های اجتماعی است. در این میان می‌توان به مطالعه موفق کامبوج در مدیریت پایدار جنگل اشاره کرد.

نتایج ارزیابی جهانی نیز بر اهمیت جوامع بومی و محلی در حفاظت از اکوسیستم‌ها، تنوع زیستی، و جذب کربن و استفاده از دانش آنها برای مدیریت پایدار جنگل‌ها تاکید دارد. بر این اساس ضروری است که دسترسی آنها به منابع مالی تسهیل شود. تقویت خودمختاری و تعیین راهبردهای منطبق با شرایط اقلیم از دیگر فواید این روش می‌باشد.

وزارت همکاری‌های توسعه ای و اقتصادی آلمان و وزارت توسعه روستایی و غذایی انگلستان از جمله مهمترین منابع تامین مالی در این حوزه به شمار می‌آیند که استفاده از تجربه آنها در این زمینه مهم ارزیابی می‌شود. تخصیص ۳.۱ میلیون دلار کمک مالی به ۵۱ پروژه در پنج کشور (کامبوج، کلمبیا، اکوادور، کنیا، پرو) و حمایت از ۴۲ جامعه و مدیریت ۱۳,۰۰۰ هکتار جنگل با تمرکز بر حفاظت، احیا، و کشاورزی جنگلی از جمله مهمترین اقدامات این نهاد وابسته به سازمان ملل متحد می‌باشد.

➤ آقای مقدسی مدیر کل اسبق سازمان محیط زیست:

استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی برای حل چالش جنگل‌های زاگرس از اهمیت فراوانی برخوردار است به لحاظ احکام مرتبط بالا دستی وضعیت مناسبی داریم اما سازمانی باید این هماهنگی‌ها را انجام دهد. به نظر سازمان برنامه و بودجه، این امکان را برای هماهنگ نمودن دستگاه‌های مختلف داشته باشد. برای اینکه این سازمان بتواند در کار خود در این حوزه موفق باشد، ضروری است تا با نهادسازی، انجام هماهنگی‌های لازم میان دستگاه‌های ذیربط زمینه استفاده از دانش بومی و مشارکت بخش خصوصی و دولتی را فراهم آورد.

➤ آقای حمید نوری، رئیس مرکز بین‌المللی مدیریت جامع حوزه آبخیز (سازمان منابع طبیعی):

مرکز بین‌المللی مدیریت جامع حوزه آبخیز با همکاری دانشگاه‌ها، مراکز پژوهشی و نهادهای سازمان ملل، برنامه‌های نوآورانه‌ای مانند مدل‌های سلامت‌محور، فناوری دیجیتال و جایزه دانش بومی می‌توان پیشنهاد داد تا تاب‌آوری اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی جنگل‌های زاگرس در چارچوب همکاری بین‌المللی تقویت شود. مهم‌ترین برنامه‌های پیشنهادی این مرکز برای ارتقای تاب‌آوری و پایداری اقتصادی، اجتماعی و اکولوژیکی جنگل‌های زاگرس در چارچوب همکاری‌های بین‌المللی با دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی کشورها و نهادها و آژانس‌های سازمان ملل عبارتند از:

۱- استفاده از مدل سلامت‌محور مدیریت جامع با رویکرد سازگاری در زاگرس

۲- کاربردهای مدیریت مالی در مدیریت حوزه آبخیز و منابع طبیعی

۳- بهره مندی از فناوری های دیجیتال برای مدیریت حوزه آبخیز

۴- برنامه جهانی پزشکان خاک در مدیریت سلامت حوزه آبخیز

۵- پارک سازگاری با تغییرات اقلیمی، یک برنامه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رویکرد مدیریت یکپارچه منابع آب، سازگاری با تغییرات اقلیمی و استراتژی سلامت محور در زاگرس

۶- برگزاری مدارس فصلی و کارگاه های بین المللی با مشارکت و همکاری کشورهای مختلف عضو اکو، سازمان همکاری شانگهای، کشورهای بریکس و مراکز یونسکو.

۷- اعطای جایزه دانش و فرهنگ بومی در مورد بهترین شیوه ها و تجربیات در فعالیتهای مدیریت یکپارچه منابع آب.

➤ سرکار خانم سلیمی، نماینده سمن توسعه پایدار و محیط زیست:

تغییرات اقلیمی، باعث از دست رفتن تنوع زیستی، تخریب زمین، و بیابان زایی به عنوان چالش های اصلی جهان در حوزه محیط زیست معرفی شده است. برای مقابله دقیق و علمی با این چالش ها، رویکردهای یکپارچه و مشارکتی برای حفاظت از اکوسیستم های زیست محیطی مورد نیاز است.

جوامع محلی و مدنی نقش موثری در احیای اکوسیستم زیست محیطی بر عهده دارند. در ایران، علیرغم وجود مبانی قانونی، تاثیرگذاری جوامع محلی و مدنی در سیاست گذاری های زیست محیطی به طور کامل محقق نشده است. برای این منظور باید، نقش جوامع محلی و مدنی به عنوان شرکای اصلی در برنامه های حفاظت و احیا به نحوی تعریف شود که مشارکت این جوامع بر اساس استانداردهای بین المللی و ملی موجب تقویت مدیریت پایدار جنگل های زاگرس گردد و خود این جوامع به مانعی برای دستیابی به مدیریت پایدار این جنگل ها تبدیل نشوند.

میزگرد دوم: پیامدهای حقوقی، اجتماعی و اقتصادی و تجربیات موفق داخلی و بین المللی و بهترین

شیوه ها در مدیریت پایدار جنگلها

این میزگرد توسط آقای میرقاسمی، مدیر وقت پروژه منارید و مدیرکل اسبق امور بین الملل سازمان منابع طبیعی تسهیل شد. در این بخش آقایان انیومون، کارشناس بخش جنگل های سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد، محقق، هماهنگ کننده ارشد مرکز توسعه مدیریت اطلاعات بلایا آسیا و اقیانوسیه (اپدیم)، محمد پوریگان، رئیس گروه بخش آمایش سرزمین سازمان برنامه و بودجه، دکتر شراما، کارشناس ارشد موسسه انرژی

هند، سینان بیلگه، مدیرکل سازمان جنگلداری ترکیه و خانم ماریا سوکولنکو، معاون بخش تحلیلی آژانس جنگلداری روسیه حضور داشتند. اهم مطالب عنوان شده در این بخش به شرح زیر می باشد:

۱- انیومون (فائو)

زاگرس نیازمند رویکردهای مشارکتی، تطبیقی و مردم‌محور است. فائو با ابزارها، آموزش و پروژه‌های عملی، از حفاظت و احیای زاگرس حمایت می کند تا به معیشت پایدار و تاب‌آوری اکوسیستم منجر شود.

چالش‌های خاص زاگرس :

- تغییرات کاربری زمین و تولید پایین کشاورزی.
- ساختار اجتماعی-اقتصادی، پویایی جمعیت و استفاده ناپایدار.
- یکپارچگی ناکافی در برنامه‌های مدیریت و توسعه.
- آگاهی و مشارکت پایین جوامع محلی.
- به روز نبودن دانش سنتی
- تغییرات اقلیمی (کاهش جریان آب، طوفان شن، فرسایش خاک)
- بیماری زغال بلوط در جنگل‌های زاگرس.
- ضعف در فرآیند معیارها و شاخص‌های مدیریت پایدار جنگل‌ها.

رویکردهای پیشنهادی برای مدیریت پایدار جنگل‌ها در جنگل‌های زاگرس

با توجه به شرایط خاص جنگل‌های زاگرس راهکارهای پیشنهادی زیر برای مدیریت پایدار این جنگل‌ها پیشنهاد می شود.

- برنامه‌ریزی در مقیاس بزرگ: مدیریت ۱۰۰ میلیون هکتار با برنامه‌ریزی مشارکتی و بلندمدت.
  - رویکرد چندبخشی: ترکیب معیشت، جنگلداری و سایر بخش‌ها.
  - مدیریت تطبیقی و مردم‌محور: یادگیری مداوم و تمرکز بر جوامع محلی.
  - حقوق مالکیت: انتقال از مدل حفاظتی به مدل مبتنی بر حقوق مالکیت
- البته دولت ایران می تواند برنامه ای بلند مدت برای مدیریت پایدار جنگل‌های زاگرس تا ۲۰۵۰ در دستور کار خود قرار دهد. پیشنهاد می شود این برنامه بر اساس محورهای ذیل طراحی شود
۱. فرهنگ یادگیری و مدیریت تطبیقی: استفاده از دانش محلی و علمی.
  ۲. هماهنگی و همکاری: بین بخش‌های مختلف و ذینفعان.
  ۳. حفظ و بهبود کیفیت جنگل: بازسازی و احیای جنگل‌ها.
  ۴. سرمایه‌گذاری در مدل‌های جایگزین: معیشت‌های پایدار.

۵. حکمرانی خوب و مدیریت تعارض: شفافیت و مشارکت.
۶. تاب‌آوری جنگل‌ها و مردم: مقابله با تغییرات اقلیمی.
۷. تمرکز بر رویکرد منظر: یکپارچگی جنگل‌داری با سایر کاربری‌های زمین.

۲- محقق (اپدیم):

مدیریت پایدار جنگل‌های زاگرس نیازمند تلفیق فناوری، مشارکت جوامع محلی، دانش نو و سنتی و همکاری بین‌المللی است تا از آتش‌سوزی‌ها پیشگیری، و تاب‌آوری اکوسیستم و معیشت محلی تقویت شود.

۳- پوریگان (سازمان برنامه و بودجه):

نیازهای ایران:

- تدوین استراتژی ملی منسجم و مشارکتی.
  - تقویت هماهنگی داخلی بین وزارتخانه‌ها، دانشگاه‌ها و سمن‌ها.
  - تمرکز بر مشارکت جوامع محلی و معیشت پایدار.
  - سرمایه‌گذاری در پایش و ارزیابی داده‌محور.
- زاگرس، میراث جهانی، نیازمند مدیریت پایدار و حمایت بین‌المللی است. سازمان‌های دفتر توسعه ملل متحد، فائو، یونپ و جف ظرفیت‌های فنی و مالی قوی دارند. ایران باید با تمرکز بر فائو، بانک توسعه اسلامی و اسکوا پروژه‌های فرامرزی و صندوق احیای زاگرس را تقویت کند.

۴- دکتر شراما، هند

۱) هند و مدیریت پایدار جنگل‌ها

دولت هند از سال ۲۰۱۴ برنامه ریزی جامعی را با هدف مدیریت پایدار جنگل‌ها در دستور کار خود قرار داده است. مدیریت قانونی و اجرایی از محورهای اصلی این برنامه به شمار می‌آیند که در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌کنیم:

- **مدیریت قانونی:** مشارکت جوامع محلی در مدیریت جنگل‌ها، قانون حقوق جنگل، اعطای حقوق جنگلی و مالکیت به جوامع محلی شامل اجازه فعالیت در اطراف جنگل‌های حفاظت‌شده و مدیریت فروش محصولات غیرچوبی جنگل از سوی آنها
- **مدیریت اجرایی:** احیای کسب و کارهای کوچک در کنار جنگل‌ها استفاده از سیستم‌های جنگل‌دامداری یعنی ترکیب چرا و جنگل‌کاری، بهره‌برداری از کشاورزی-جنگلی خشک: کاشت درختان

میوه در زمین‌های حاشیه‌ای. بازسازی طبیعی جنگل‌ها با احیای اکولوژیکی و بهره‌مندی از روش‌های کم‌هزینه و ایجاد نهالستان‌های محلی و کسب‌وکارهای تقویت‌کننده معیشت جوامع محلی

۲) شباهت‌های اکولوژیکی هند و زاگرس

جنگل‌های زاگرس مرکز تجمع جنگل‌های خشک با تسلط بلوط و مناطق پسته-بادام می‌باشند. این شباهت را می‌توان در تپه‌های هیمالیا: جنگل‌های بلوط برگ‌ریز با شیب‌های تند، رشته‌کوه ویندهیا: جنگل‌های مختلط خشک برگ‌ریز و کاچچ: سیستم جنگلی-استپی نیمه‌خشک و مستعد خشکسالی در کشور هند نیز مشاهده کرد.

لذا با توجه به چالش‌های مشترک در این مناطق در هند و تشابه آن با منطقه زاگرس ایران می‌توان از مدل‌هایی چون جنگل‌دانداری برای شیب‌های خشک، حفاظت جامعه‌محور از جنگل‌های بلوط، کشاورزی-جنگلی برای این مناطق مشابه پسته، استفاده از الگوهای آماده برای تأمین منابع مالی کربن در احیای جنگل‌های تخریب‌شده و برنامه‌ریزی مردم‌محور و استفاده از دانش مشترک برای احیای جنگل‌ها استفاده کرد. ر این اساس فرصت‌های همکاری هند و ایران در حوزه مدیریت پایدار جنگل‌ها را بر اساس اولویت‌های زیر برای کوتاه یا میان مدت تقسیم بندی کرد

- تحقیقات مشترک: جنگل‌داری خشک، مدیریت مشترک جنگل‌ها و تأمین مالی کربن.
- پروژه‌های آزمایشی: پروژه‌های تأمین منابع مالی کربن و اعتبار سبز در منظر زاگرس.
- ظرفیت‌سازی: برگزاری کارگاه‌های آموزشی و تبادل پژوهشگران.
- ارزش‌های مشترک: تنوع زیستی، معیشت و تاب‌آوری اکوسیستم.
- مدل‌های همکاری دوجانبه: حفاظت از جنگل‌های خشک و اقدام متناسب برای حفظ آنها

۵- سینان بیلگه، ترکیه

تأکید بر همکاری مردمی در حفاظت از جنگل‌ها و لزوم اجرای تعهدات در حوزه‌های مختلف حفاظت از جنگل از جمله مهمترین موضوعاتی بود که در ارائه خود مطرح کردند. تقویت همکاری‌های قانونی و سرمایه‌گذاری سبز در مناطق جنگلی، کمک به مردم برای تأمین تجهیزات کشاورزی از طریق اعضای وام بدون بهره با مدت زمان پرداخت بیش از پنج سال، تأمین آب گرم مورد نیاز مردم از طریق به کارگیری پنل‌های خورشیدی و تأمین باطری‌های خورشیدی برای روستاییان، کاهش استفاده از چوب برای ساخت منازل، مدیریت صحیح دامپروریها، کاشت گیاهان سازگار با محیط زیست، کاشت گیاهان دارویی و استفاده از سیستم گلخانه برای تولید محصولات کشاورزی، تقویت اکوتوریسم، حمایت از زنان سرپرست خانوار و مکانیزه کردن برداشت از جنگل راهکارهایی است که ترکیه برای مدیریت پایدار جنگل‌ها از آن استفاده می‌کند. در این زمینه حاضر به تبادل تجربه هستیم.

۶- سوکولنکو، روسیه :

روسیه با تجربه گسترده در مدیریت جنگل‌های حفاظت شده و پروژه‌های اقلیمی، می‌تواند از طریق بریکس با ایران همکاری کند تا مدیریت پایدار زاگرس را تقویت کرده و چالش‌های خشکسالی، آتش‌سوزی و تخریب را کاهش دهد.

تبادل تجربه و انجام تحقیقات مشترک در ارتباط با مدیریت پایدار جنگل‌ها، برگزاری کارگاه‌های مشترک و تقویت اندیشه میراث جهانی بودن جنگل‌ها می‌تواند زمینه ساز تقویت همکاری‌های دوجانبه و مدیریت پایدار جنگل‌ها باشد.

میزگرد سوم : همکاری‌های بین‌المللی و حمایت فنی و مالی

این بخش توسط خانم آیشانی، رئیس دفتر توسعه ملل متحد در تهران تسهیل شد آقایان کناپ، جنگل‌شناس (از آلمان)، ویلنکر، رایزن سفارت اتریش در تهران، ماتیس جورج یورک، رئیس تیم کوهستان و واحد تنوع زیستی، مردم و چشم‌اندازها در برنامه محیط‌زیست سازمان ملل متحد، تاناکا نماینده جایکا در تهران و ساتریو ویکاکاسنو، تسهیلگر منطقه ای جنگل‌ها و مراتع، دفتر اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت در بانکوک، در این بخش مطالب خود را ارائه کردند. اهم مطالب عنوان شده توسط ایشان به شرح زیر است :

۱- کناپ

پروفسور هانس کناپ، گیاه‌شناس و بوم‌شناس آلمانی، در ارائه خود به اهمیت مدیریت پایدار منابع طبیعی و حفاظت از تنوع زیستی اشاره کرد و تأکید داشت که تغییرات اقلیمی و تخریب محیط‌زیست، مانند فرسایش خاک و کاهش منابع آبی، تهدیدهای جدی برای جنگل‌ها و مناظر طبیعی به شمار می‌روند. ایشان بر ضرورت استفاده از روش‌های علمی و تجارب بین‌المللی در حفاظت از این منابع تأکید نمود و گفت که همکاری‌های مشترک میان ایران و آلمان در این زمینه ادامه خواهد داشت. وی افزود که رفتارهای ناپایدار مانند چرای مفرط در جنگل‌ها باعث تخریب اکوسیستم و کاهش منابع طبیعی و زیست‌محیطی می‌شود و حفاظت از جنگل‌ها علاوه بر حفظ تنوع زیستی، به بهبود شرایط اقلیمی نیز کمک می‌کند. وی در ادامه گفت برای ارتقاء همکاری در حوزه مدیریت پایدار جنگل‌های زاگرس باید پنج راهکار اصلی ذیل را مد نظر قرار داد:

۱-حفاظت از تنوع زیستی و اقلیم نیازمند همکاری بین‌المللی است.

کنوانسیون تنوع زیستی، شامل برنامه انسان و زیست‌کره یونسکو و کنوانسیون میراث جهانی ابزارهای اثبات‌شده و پایه‌ای محکم برای همکاری هستند.

۲- همکاری در حفاظت از طبیعت به صلح و تفاهم بین‌فرهنگی کمک می‌کند.

این همکاری باید تقویت شود، به‌ویژه در زمان‌هایی که تفاوت‌های سیاسی بین کشورها وجود دارد.

۳- شرایط موفقیت در همکاری بین‌المللی عبارتند از:

- اهداف مشترک
- پذیرش متقابل
- تعهد شخصی
- اعتماد و اطمینان
- تخصص علمی و فنی

در پس این‌ها، دوستی شخصی الهام‌بخش و مفید است.

۴- حفاظت از جنگل‌ها به حفاظت از اقلیم کمک می‌کند.

رابطه جنگل و اثرات منفی تغییرات اقلیمی رابطه‌ای معکوس است، یعنی هرچه قدر میزان جنگل‌ها در حال افزایش باشد، این اثرات به حداقل خود می‌رسد و هرچه قدر که میزان آنها کاهش یابد، اثرات منفی تغییرات اقلیمی تاثیر بیشتری بر اکوسیستم‌های زیست محیطی خواهند داشت.

۵- همکاری آلمان و ایران در زمینه حفاظت از طبیعت باید بر پایه تجربیات موفق ادامه یابد.

۲- فیلیپ وینکلر،

ارائه تجربه اتریش در ارتباط با مدیریت پایدار جنگل‌ها و اعلام آمادگی برای به اشتراک گذاشتن این تجربیات با ایران در مدیریت پایدار جنگل‌های زاگرس

۳- ماتیاس جورج یورک،

برنامه محیط‌زیست سازمان ملل متحد (یونپ) با احیای اکوسیستم و همکاری جهانی، از حفاظت جنگل‌های کوهستانی مانند زاگرس حمایت می‌کند و خواستار اقداماتی برای کاهش خطرات اقلیمی و تقویت تاب‌آوری

جوامع محلی است. البته باید در نظر داشت که یونپ تاکنون برنامه مشخصی برای حفاظت از زاگرس ارائه نداده، اما می تواند راهکارهای جهانی و منطقه‌ای برای حفاظت ارائه دهد.

افزایش افزایش دما، کاهش پوشش برف، ذوب یخچال‌ها، جابه‌جایی خط درختان به سمت بالا، کاهش چرخه آب کوهستانی و کاهش ذخیره آب، افزایش خطرات طبیعی. در اثر تغییرات اقلیمی از مهمترین خطراتی است که این اکوسیستم کوهستانی را تهدید می کند. برای این منظور باید از راهبردی منطبق با طبیعت و هماهنگ با تغییرات اقلیمی یا سازگاری منطبق با اکوسیستم (EBA) بهره برد. بر این اساس یونپ می تواند نسبت به تامین مالی پروژه های کوچک منطبق با راهبرد مذکور اقدام نماید. علاوه بر این، بهره مندی از دانش و مشارکت جوامع محلی در کنار علم و همکاری بین‌المللی برای مدیریت آتش‌سوزی و احیای اکوسیستم این منطقه ضروری است.

۴- تاناکا

جایکا از طریق آموزش، پشتیبانی فنی و مالی، و تقویت مشارکت جوامع محلی، به مدیریت پایدار جنگل‌ها و مراتع در ایران، به‌ویژه در حوزه کارون (چهارمحال و بختیاری، لرستان، خوزستان، اصفهان، کهگیلویه و بویراحمد، فارس)، کمک می‌کند تا تاب‌آوری اکوسیستم و معیشت پایدار تقویت شود. جایکا ۳۷ پروژه همکاری در حوزه حفاظت از جنگل‌ها داشته که این پروژه‌ها بر اساس برنامه جهانی این نهاد تعریف و اجرایی می‌شوند. تأمین مالی پروژه، اعزام تیم کارشناسان ژاپنی به ایران، ارائه تجهیزات، برگزاری کارگاه آموزشی در ژاپن، گسترش ارتباطات بین‌المللی، نمایش کاهش خطر بلایا مبتنی بر اکوسیستم، ساخت تأسیسات، بهبود مشارکت عمومی، آموزش‌های فنی و ایجاد درآمد برای جوامع محلی از جمله مهمترین اقداماتی است که این نهاد بین‌المللی برای حفاظت از جنگل‌ها می‌تواند در دستور کار داشته باشد.

۵- ساتریو

اتحادیه جهانی محافظت از محیط زیست یکی از بزرگترین شبکه‌های محیط زیستی جهان است که مرجعی بین‌المللی برای محافظت از منابع طبیعی و زیست محیطی در دنیا به شمار آمده و با استفاده از ابزارها و استانداردهای بین‌المللی تلاش می‌کند زمینه را برای حفاظت از محیط زیست جهانی فراهم آورد. این اتحادیه به عنوان مشاور بسیاری از کنوانسیون‌های زیست محیطی در سطح دنیا شناخته شده که از آن جمله می‌توان به کنوانسیون تنوع زیستی (CBD)، تغییرات اقلیمی (UNFCCC)، بیابان‌زدایی (UNCCD)، رامسر، CITES، میراث جهانی اشاره نمود. همچنین این اتحادیه با توجه به جایگاهش به منابع مالی بین‌المللی دسترسی داشته و می‌تواند نهادهای ذیربط را برای تامین پروژه‌های مالی اقناع نماید.

اهمیت و چالش‌های جنگل‌های زاگرس

این جنگل‌ها ۴۰ درصد ایران را تشکیل داده و یکی از مهمترین منابع تامین کننده آب کشور می باشند. از دیگر ویژگی‌های این جنگل‌ها می توان تنوع زیستی و قدر تامین کنندگی منبع زندگی برای جوامع محلی نام برد. تغییرات اقلیمی از جمله خشکسالی و افزایش دما، جنگل زدایی و تخریب از طریق کشاورزی، چرای بیش از حد و قطع درختان، کاهش تنوع زیستی، مرگ بلوط‌ها و گونه‌های در معرض خطر و وابستگی شدید جوامع محلی به تامین نیاز خود از طریق جنگل‌ها سبب شده جنگل‌های زاگرس با تهدیدات متعددی مواجه شوند.

پیشنهادات اصلی برای احیای جنگل‌های زاگرس

۱- بازسازی چشم انداز جنگل از طریق احیای جنگل با بهره مندی از ابزارها و چارچوب‌های پیشنهادی، حفاظت مبتنی بر منطقه، گسترش مناطق حفاظت شده و اقدامات حفاظتی با استفاده از جوامع محل و راه حل‌های مبتنی بر طبیعت و سازگار با اکوسیستم و تغییرات اقلیمی یکی از پیشنهاداتی است که می توان عنوان داشت.

۲- دومین راهکاری که می توان ارائه کرد حفاظت مبتنی بر منطقه است در این رهیافت حفاظت از ۳۰ درصد مناطق زمینی و آبی ایران تا سال ۲۰۳۰ لحاظ شده است. اقداماتی که در ارتباط باید مورد توجه قرار گیرد به شرح زیر می باشد:

- تعیین مناطق غیرشکار و طبیعی نزدیک مناطق حفاظت شده با استفاده از ماتریس پیشنهادی
- ایجاد مناطق حفاظت شده شهری و خصوصی
- گنجاندن زمین‌های عشایر و چوپانان در حفاظت با مدیریت پایدار.
- رویکرد جامعه‌محور: شناسایی، اداره و مدیریت مناطق با مشارکت محلی.
- برنامه‌های ظرفیت‌سازی برای جوامع محلی و عشایر در پایش تنوع زیستی.

۳- راهکارهای پیشنهادی مبتنی بر طبیعت

استفاده از تنوع زیستی برای سازگاری با تغییرات اقلیمی در زاگرس نظیر استفاده از گونه‌های مقاوم به خشکسالی، مدیریت آب، تلاش برای اتصال جنگل‌ها به یگدیگر و چرای هوشمند دام‌ها می تواند راهکارهایی برای برون از وضعیت کنونی باشد.

۴- استفاده از ظرفیت سازمان‌های بین‌المللی

بهره مندی از حمایت‌های اتحادیه در صورت درخواست، تامین مالی پروژه‌ها از سوی نهادهای بین‌المللی و معرفی زاگرس به عنوان منبع تنوع زیستی برای جلب حمایت‌های بین‌المللی و تلاش برای ثبت زاگرس به عنوان میراث جهانی

۵- جمع بندی

- جنگل‌های زاگرس با چالش‌های اقلیمی، تخریب و فشار معیشتی مواجه‌اند و نیازمند اقدامات فوری هستند.
- اتحادیه با استفاده از ابزارها، تجربیات جهانی و دسترسی به منابع مالی می‌تواند نقش کلیدی در حفاظت و احیای زاگرس ایفا کند.
- تأکید بر مشارکت جوامع محلی، مدیریت پایدار و همکاری بین‌المللی برای دستیابی به اهداف حفاظتی و اقلیمی.

میزگرد چهارم، نقش سازمان ملل متحد در حمایت از مدیریت پایدار جنگل‌ها به ویژه جنگل‌های زاگرس

این بخش توسط آقای طاولی، رئیس اداره توسعه و نهادهای تجاری - مالی بین‌المللی وزارت امور خارجه تسهیل شد. در این بخش آقایان فلاح از دفتر توسعه ملل متحد در تهران، مؤمنی از نمایندگی دائم ایران در سازمان ملل متحد در نیویورک و معینی از دبیرخانه مجمع جنگل‌های سازمان ملل در نیویورک حضور داشتند. اهم موارد مطرح شده توسط ایشان به شرح است:

۱- معینی

برای حفاظت از زاگرس، اقدامات زیر پیشنهاد شد: ۱. تقویت همکاری بین‌بخشی ملی برای سیاست‌گذاری یکپارچه استفاده از زمین ۲. مشارکت جوامع محلی و نهادهای علمی در حفاظت و آموزش برای کاهش تهدیدات ۳. مدیریت یکپارچه آتش‌سوزی‌ها با استفاده از فناوری و همکاری منطقه‌ای ۴. استفاده از فرآیند تهران برای کشورهای با پوشش کم جنگل (LFCCs) جهت جذب منابع مالی از GEF, GCF, یا UNFCCC.

ایران با حمایت UNFF و GFFFN، پروژه‌ای برای کاهش انتشار کربن و احیای جنگل‌های زاگرس و هیرکانی تدوین کرده که توسط فائو برای بررسی به صندوق تغییر سبز (GCF) ارائه شده است. این نشست می‌تواند به اقدامات عملی برای حفظ زاگرس برای نسل‌های آینده منجر شود.

۲- مؤمنی

حفاظت از جنگل‌های زاگرس نیازمند برنامه‌ریزی جامع، همکاری بین‌المللی و مشارکت فعال ذینفعان است. سازمان ملل می‌تواند با پشتیبانی فنی، مالی و دیپلماتیک، تاب‌آوری این اکوسیستم حیاتی را تقویت کند.

با استفاده از راهکارهایی شامل فناوری (نظارت با هوش مصنوعی، هشدار زودهنگام آتش‌سوزی)، سیاست‌گذاری (اصلاح مالکیت زمین، بازار کربن)، توانمندسازی جوامع محلی و افزایش آگاهی است. پیشنهادات شامل تأسیس «صندوق تاب‌آوری زاگرس» برای تأمین مالی احیا و معیشت پایدار، گسترش مناطق حفاظت‌شده و تقویت برنامه‌های ملی حفاظت است. سازمان ملل با ابزارهای مالی مانند GEF، GCF و صندوق تطبیق، از حفاظت جنگل‌های زاگرس حمایت می‌کند.

جلسه جمع بندی

جلسه جمع بندی این نشست توسط جناب آقای درزی مدیرکل محترم امور بین‌المللی محیط زیست و توسعه پایدار وزارت امور خارجه و آقای اشتفان پرینزرها هم‌هنگ کنندۀ مقیم سازمان ملل متحد در ایران برگزار شد.

اهم موارد مطرح شده توسط ایشان به شرح زیر است :

جناب آقای درزی:

- جمهوری اسلامی ایران یک عضو فعال جامعه جهانی در مباحث زیست محیطی بوده و به طور فعال و مؤثر در مذاکرات زیست محیطی بین‌المللی شرکت کرده و متعهد به بسیاری از موافقتنامه‌های زیست محیطی چند جانبه می‌باشد؛
- گرمایش زمین و تغییرات اقلیمی یکی از نگرانی‌های مشترک جامعه بین‌المللی است و همه کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران متأثر از آثار این پدیده، از جمله خشکسالی، بیابان‌زایی، افزایش طوفانهای گرد و غبار و دیگر بلایای طبیعی هستند؛
- محیط زیست، میراث مشترک بشریت است و حفاظت از آن مسئولیت مشترک اما متفاوت همه کشورها می‌باشد؛
- تجارب موفق جهانی تأیید می‌کند که همکاری‌های بین‌المللی و منطقه‌ای بهترین راه برای حفاظت از محیط زیست و نجات اکوسیستم‌های در معرض خطر هستند؛
- جمهوری اسلامی ایران سند ملی اکوسیستم زاگرس را به منظور مقابله با مشکلات موجود در جنگلهای زاگرس تهیه نموده است؛
- حمایت و پشتیبانی دولت، همراهی مجلس شورای اسلامی و همکاری قوه قضائیه، نوید رشد و شکوفایی رویشگاه زاگرس در فردایی نه چندان دور را می‌دهد؛
- این پنل تخصصی، یکی از جلسات بسیار موفق و ضروری برای حفاظت از ثروت ملی کشورمان بود که برگزار شد؛

- مجموعه توصیه های این پنل به کنفرانس بین المللی مدیریت پایدار جنگلتهای زاگرس ارائه خواهد شد؛
- جنگلهای زاگرس در امتداد جنگلهای اروپا است و حفاظت از آنها مسئولیت بین المللی همه کشورهاست و برگزاری این جلسه برای جلب مشارکت بین المللی بود؛
- از همکاری دفتر هماهنگ کننده مقیم سازمان ملل متحد در تهران برای برگزاری این پنل قدردانی می کنم؛
- در پنل امروز از نظرات کارشناسان بین المللی از طیف های مختلف بهره بردیم: متخصصان کشورهای همسایه و منطقه، کارشناسانی از کشورهای کمک دهنده و با سابقه در فعالیتهای زیست محیطی و همچنین کارشناسان سازمانها و آژانسهای تخصصی سازمان ملل متحد؛
- مشارکت کنندگان داخلی نیز از طیف های مختلف جامعه حضور داشتند: از مسئولین و کارشناسان نهادهای مختلف تا اساتید و جامعه مدنی؛
- طیف های مختلف داخلی و بین المللی به منظور اتخاذ یک تصمیم جدی برای کمک به جنگلهای زاگرس و پاسخ به چالش پیش روی آنها در این پنل به طور فعال مشارکت کردند؛
- پاسخ به این چالش علاوه بر ابعاد فنی، علمی و فناوری، دارای ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی است؛ با وجود آنکه هر یک از چالشها نیازمند راهکاری هستند اما برای پاسخ به همه این چالشها ضروری است به یک راهکار جامع دست یابیم؛
- شبکه ایجاد شده منبعث از این پنل بایستی حفظ گردد تا در حفاظت از جنگلهای زاگرس از آن استفاده کنیم؛
- ابتکارات متعددی برای حفاظت از جنگلها از سوی سازمانهای بین المللی نظیر سازمان ملل متحد، سازمان غذا و کشاورزی ملل متحد، برنامه توسعه ملل متحد، یونپ، یونسکو و همچنین توسط کشورها در دست اجرا می باشد؛ وزارت امور خارجه آمادگی دارد تا با همکاری نهادهای داخلی و همچنین نهادهای بین المللی مربوطه اسناد پروژه هایی را به منظور استفاده از ابتکارات یاد شده، تدوین نماید تا اهداف و نحوه همکاری در آنها به دقت تعریف و مشخص شوند؛
- جمهوری اسلامی ایران جهت ظرفیت سازی، انتقال فناوری و علوم پیشرفته روز و همچنین تأمین منابع مالی، از همکاری با سازمانهای منطقه ای و بین المللی و همچنین کشورها استقبال می کند؛
- اجرای پروژه هایی که با نهادهای بین المللی در راستای حفاظت محیط زیست تدوین نموده ایم بایستی با جدیت کامل پیگیری کنیم. نیاز امروز ما تدوین و اجرای یک برنامه کوتاه مدت ۶ ماهه برای حفاظت از جنگلهای زاگرس است و سپس برنامه های میان و بلند مدت. می توان پروژه هایی منطقه ای با مشارکت برنامه توسعه سازمان ملل متحد، یونیسف، یونسکو و فائو در این خصوص تدوین نمود و منابع مالی آن نیز می تواند از سوی صندوقهای مالی جهانی نظیر جف و GCF تأمین شوند؛

- پیشنهاد تشکیل یک صندوق مشترک برای حفاظت از جنگلهای زاگرس ارائه شد؛ این پیشنهاد بایستی به طور جدی مورد بررسی قرار گرفته و ساختار آن تنظیم گردد؛
- کارشناسان کشورها از جمله از ترکیه و هند اطلاعات و تجربیات خود را صادقانه در این پنل به اشتراک گذاشتند؛ تجربه ترکیه در بکارگیری انرژی خورشیدی در جنگل ها بجای استفاده از چوب درختان و حفظ تنوع زیستی جنگلها با این اقدام، راهکار بسیار سودمندی است که می تواند در همکاری با نهادهای ذیربط در سازمان ملل مورد پیگیری قرار گیرد. تجربه هند در خصوص بازار کربن نیز بسیار دقیق بوده است.
- تجربه جهانی ثابت نموده است که حمایت جوامع محلی و سازمانهای مردم نهاد در حفاظت از جنگلها نقش مهمی را ایفا می کنند.

آقای پریزور:

- برای دستیابی به مدیریت پایدار جنگلها، لازم است نهادهای مختلف با رویکردی چندبخشی و همافزا وارد عمل شوند. چالشهای موجود نیازمند پاسخهای عملی، برنامه ریزی استراتژیک و مشارکت موثر نهادهای محلی، جوانان و گروههای مردمی است.
- ایران ظرفیتهای بالایی برای همکاریهای منطقه‌ای و بین‌المللی در این حوزه دارد که باید از آنها بهره‌برداری شود. حمایت‌های فنی و مالی سازمان ملل متحد در زمینه حفاظت از محیط‌زیست و مقابله با آتش‌سوزی‌های جنگلی در ایران در دسترس است. صندوق‌های بین‌المللی نیز می‌توانند در پشتیبانی از پروژه‌های ملی مرتبط با جنگل‌های زاگرس نقش ایفا کنند.
- آماده‌ایم همکاری خود را با وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران و سایر بازیگران کلیدی ادامه دهیم تا پیام اهمیت حفاظت از جنگل‌ها را به سطح جهانی برسانیم. این همایش گام مؤثری در جهت مستندسازی تجربیات و ارتقای ظرفیتهای ملی برای مدیریت پایدار منابع طبیعی در ایران است.